

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ СІМЕЙ

В усі часи і на сьогоднішній день сім'я була й залишається найважливішим соціальним інститутом суспільства. Життєдіяльність сім'ї тісно пов'язана з соціально-економічною, політичною і культурною реальністю країни. За Арістотелем, сім'я – перший вид спілкування людей. Вона є первинним осередком, з якого виникла держава. В деякому відношенні кожна сім'я – це унікальна система, що забезпечує своїм членам унікальне середовище.

В останні роки ми стали свідками багатогранного перетворення суспільства в економічній, політичній, культурній та моральній сферах. Не дивлячись на те, що надворі вже XXI століття, люди продовжують сперечатись про права жінок, легалізацію та прийняття гомосексуальних союзів, триває громадське обговорення щодо абортів і масової міграції. У результаті глобальних змін, що відбулися, змінилася структура й засади функціонування сім'ї. Зазвичай спостерігається відхід від її традиційної моделі.

В сім'ї дитина вчиться принципів поведінки, готується до виконання визначених ролей в дорослому житті. Гадаю, що в актуальному політичному, господарському і суспільному хаосі необхідною є загальна дискусія про загрози, на які наражається сім'я.

Однією з перших загроз сучасної сім'ї є безробіття або загроза безробіття, відчуття відсутності професійної стабільності. Довгострокове безробіття пов'язане з більш високим рівнем невротизації і негативно впливає на психологічний зв'язок у шлюбі. Втрата роботи не тільки позбавляє засобів до існування, а й змінює інші цінності, почуття перспективи стабільності, безпеки. Безробітний, як правило, відчуває стан фрустрації, страху, проявляє песимізм, впадає в апатію, що негативно впливає на членів сім'ї та ускладнює реалізацію її основних функцій. Зазвичай це значно збільшує число конфліктних ситуацій. Несхвалення ситуації, в якій опинився безробітний, відчуття безпомічності можуть привести до концентрації на собі й невдовзі до ізоляції від інших членів сім'ї. Нерідким є накопичення конфліктів між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, між братами і сестрами. У ситуаціях конфлікту можуть бути сформовані коаліції одного з дітей від батька і ще однієї дитини з матір'ю, яка в свою чергу викликає порушення у відносинах між членами сім'ї.

Рівень освіти батьків та посада, яку вони обіймають, часто обумовлюють соціальний статус сім'ї. Високий професійний престиж чоловіка має позитивний ефект на почуття задоволеності життям з дружиною, в той час як високий професійний престиж дружини може поглибити психологічний дискомфорт чоловіка, який не у повній мірі відчувається головою сім'ї.

Іншою загрозою для правильного функціонування сучасної сім'ї є зростання кількості часу, необхідного батькам на професійну роботу. В інших сім'ях, де фінансова ситуація стабільна, натомість виникає бажання в деякій мірі зрівнятися із «західними стандартами» незалежно від ціни, яку заплатити за це сімейне життя. Часто трапляється, що, навпаки, для кар'єри, власних професійних амбіцій, аби уникнути додаткових обов'язків, молоді люди не наважуються на створення сім'ї.

Наступною загрозою для сучасної сім'ї є заробітні міграції. Періодичне виконання роботи за кордоном порушує ритм сімейного життя. Мотиви міграцій за кордон найчастіше пов'язані зі скрутним матеріальним становищем. Науковці стверджують: міграція змінює не лише тих, хто від'їжджає, але й їхніх чоловіків/дружин і дітей. Еміграція нищить сім'ю і спричиняє невідворотні зміни у функціонуванні цілої психосоціальної сімейної системи.

В даний час ведеться дискусія з приводу легалізації партнерських зв'язків між особами однієї статі. Найбільша розбіжність постає в темі виховання дітей у таких родинах. В деяких країнах таким парам дозволено усиновлювати дітей. Втім, для більшості українців зв'язок гомосексуалістів та лесбіянок є абсолютно неприйнятним, його трактують як хворий і деструктивний партнерський уклад. На наше переконання, в добу демократії і свободи мають право на існування всі типи зв'язків, кожна людина має право на життя в спосіб, який собі обрала. Водночас слід пам'ятати, що ми відповідальні за виховання майбутніх поколінь. Тема виховання дітей одностатевою парою має бути піддана суспільній дискусії.

Тривожним проявом змін в теперішньому функціонуванні сім'ї є ведення так званого споживацького способу життя. Положення «мати» змушує людей до безперервного зосередження своїх дій на прагненні до володіння якнайбільшою кількістю предметів, часто таких, які їй не потрібні. «Мати» – означає бути кращим. Такі особи люблять бути у центрі уваги, хочуть нав'язати свою волю, підпорядкувати собі інших. Споживацький стиль життя батьків, безсумнівно, справляє вплив на психосоціальний розвиток дітей. Наслідуючи дорослих, молодь починає звертати особливу увагу на свій зовнішній вигляд, на володіння гаджетами, які можуть підвищити статус у групі. Таким чином створюються елітарні, неформальні групи однолітків, які відрізняються зовнішнім виглядом, способом буття і зневажливими взаєминами по відношенню до інших. Подібна спільнота молодих людей налаштована виключно на задоволення власних потреб, не розуміє бідних або інвалідів, а то й взагалі не помічає їх.

Молодь, надаючи перевагу споживацькому стилю життя, прямує, на зразок батьків, до задоволення своїх потреб незалежно від ціни. Якщо не можна досягти цього завдяки роботі, то треба вдаватися до злочинної діяльності – крадіжок, шахрайств, зловживання і т. п. Надмірно розбуджені споживчі потреби

супроводжують часто завищені прагнення, що стосуються стану володіння. Проявляються вони в прагненні до здобуття високого стандарту життя, досягнення якого неможливе в спосіб, суспільно акцентований. Переконали, що саме виховання повинне формувати конструктивні цінності в людині, формувати принципи, моральні норми. Важливо пам'ятати, що дитина в сім'ї вчиться принципів поведінки, які використовуються в дорослому житті. Якщо від наймолодших років ми формуватимемо в дитини споживацьке, егоцентричне ставлення до дійсності, в майбутньому станемо жертвами власного способу виховання.

У розмовах про сім'ю частою темою є мас-медіа, які впливають на наше відчуття реальності, думки, почуття. Телебачення показує молоді світ жорстокості, боротьби і смерті, виявляє різні моделі ієрархії цінностей, часто заміняє батьків, сім'ю і приятелів. Телебачення ніби є членом сім'ї, що забирає вільний час і бере участь у важливих сімейних подіях. Важко налагодити хороший контакт з іншою особою, коли діалог супроводжується за участі лектора, що коментує події дня, чи спортивного доповідача, який звітує про перебіг матчу.

Загрозою для сім'ї також є залежності – від алкоголю, наркотиків. І дійсно, дослідження показують, що безробіття, алкоголізм і наркоманія пов'язані між собою. Вони спричиняють насилля, злочинність і патологізацію сімейного життя. Проблема залежності особлива, бо стосується всіх, незалежно від віку, статі, фінансової ситуації, наявної освіти. Зазвичай дитина вдається до наркотиків, алкоголю чи тонізуючої речовини з цікавості, під тиском колег, аби відчувати себе дорослою чи просто з нудьги. Успіх у боротьбі із залежністю залежить від всіх членів сім'ї.

Ще однією проблемою сучасної сім'ї є насилля. Воно набуває різних форм – від фізичного (шарпання, биття, лупцювання) до психічного (залякування, приниження, упокорювання). Появі насилля в сім'ї сприяє нестабільна соціально-економічна ситуація в країні. Безробіття, алкоголізм, розлади індивідуальності, відчуття насилля в дитинстві творять фундаменти до виникнення насилля. Насилля охоплює всі типи сімей, незалежно від рівня освіти, суспільного статусу, фінансової ситуації.

Підсумовуючи, виділимо два основних напрямки загроз для сім'ї. Перший криється в цивілізаційних змінах, тобто процесах індустріалізації, урбанізації, інтенсивному розвитку науки і техніки, які привели до значущих соціально-економічних і культурних перетворень. Другий руйнує традиції та звичаї самого поняття сім'ї та подружжя. Згідно з першим напрямком винна сучасна цивілізація, яка несе неминучий розпад, а в найкращому випадку – радикальну зміну всіляких цінностей. Прихильники другого напрямку стверджують, що винною в сімейних проблемах є система і держава. Я вважаю, що лише будівництво сім'ї на міцних гуманних цінностях може захистити її від загроз, які чекають її у сучасному світі. Тільки від нас залежить, як виглядатимуть наші сім'ї, на яких принципах будуватимуть своє майбутнє наші діти і якою мірою ми пристосуємо сімейне життя до реальності, що змінюється.